

Kaskinen

muinaisjäännösinventointi 2011

Timo Jussila
Hannu Poutiainen

Kustantaja: Kaskisten kaupunki / Airix Ympäristö Oy

Sisältö:

Perustiedot	2
Inventointi	2
Vanhat kartat	3
Yleiskartta	5
Muinaisjäänökset	6
KASKINEN 1 ÅDSKÄR.....	6
KASKINEN 2 HERRMANS KRONOHEMMAN	9
KASKINEN 3 TEGELBRUK.....	12
KASKINEN 4 KNEIFFIN KIVI.....	15

Kansikuva: Ådskärin kärjessä oleva kivinen varustus Kriminsodan ajalta.

Perustiedot

- Alue:* Kaskisten kaupungin yleiskaavan 2030 muuttuvan maankäytön alueet. Inventoinnissa katsottiin yleisesti lähes kaikki laajemmat rakentamattomat maastot. Saarissa ei käyty. Kaupungin keskusta-aluetta ei tutkittu.
- Tarkoitus:* Tarkistaa onko alueella muinaismuistolain mukaisia muinaisjäänöksiä.
- Työaika:* Maastotyöaika: 10.11.2011
- Kustantaja:* Kaskisten kaupunki / Airix Ympäristö Oy (kaavoittaja)
- Tekijät:* Mikroliitti Oy, Hannu Poutiainen ja Timo Jussilat
- Tulokset:* Kaskisten alueella ei tiettävästi ole aiemmin inventoitu muinaisjäänöksiä. Muinaisjäänösrekisterissä ei ollut hylkyjä lukuun ottamatta muinaisjäänöksiä. Alueella todettiin olevan neljä muinaisjäänökseksi katsottavaa kohdetta.

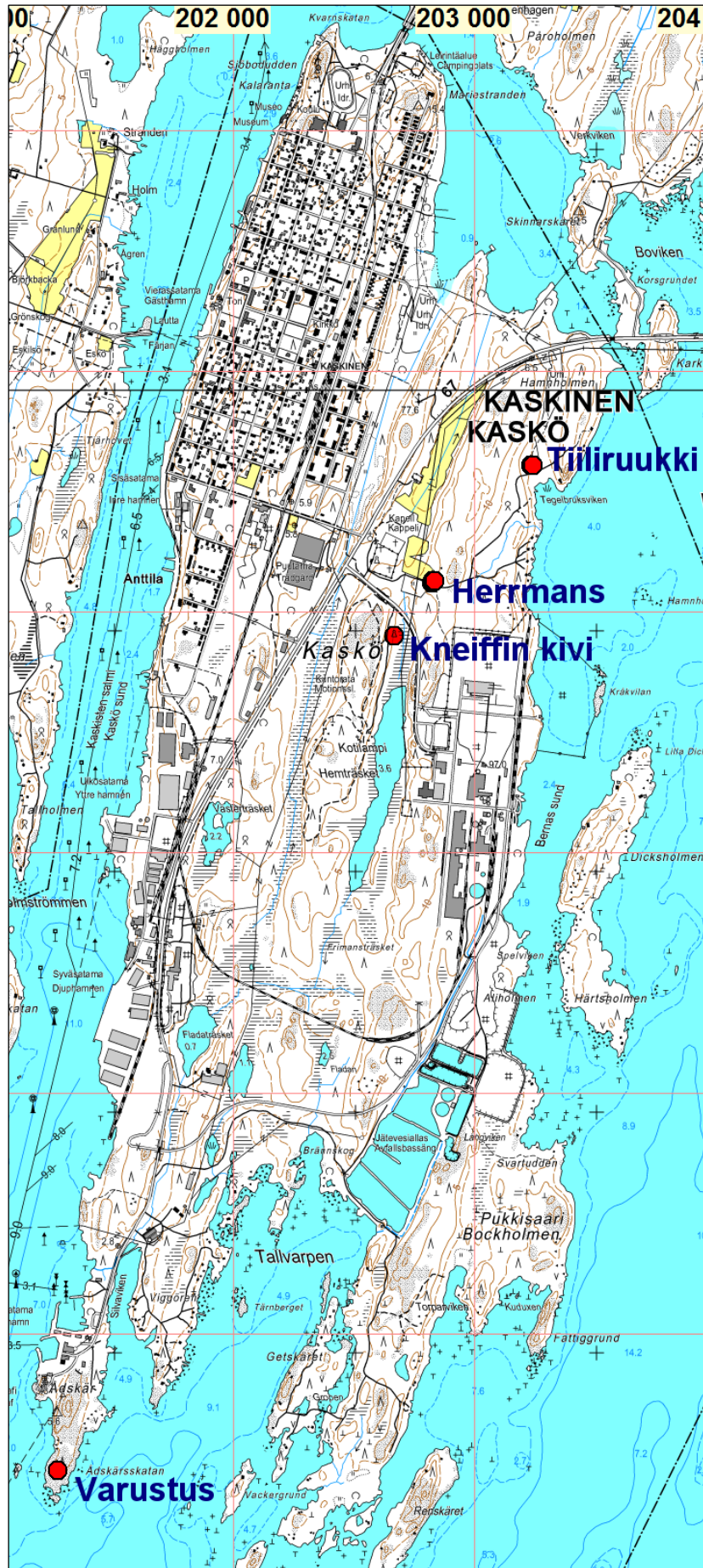
Inventointi

Toimeksianto käsitti Kaskisten kaupungin yleiskaavan 2030 mukaiset muuttuvan maankäytön alueet. Käytännössä inventoinnin aikana käytiin kaupungin kaikilla laajemmilla rakentamattomilla alueilla paitsi aivan tehdasalueella sijaitsevilla (laitamilla alueita tarkasteltiin). Saarissa ei käyty (paitsi Pukkisaarella jonne pääsi autolla). Kaupungin keskusta-aluetta ei tutkittu kuin pohjoispäästä, leirintäalueen tienoilla, missä on laajempaa rakentamatonta kallioaluetta.

Alue on matalaa, korkeimmillaan maasto kohoaa 10 – 15 m korkeusvälille. Maasto on yleisesti kallioista joiden välillä moreenimaaperää, yleensä hyvin kivikkoista. Esihistoriaan ajoittuvia jäänteitä alueella voi siis olla vain korkeimmilla ja suhteellisen pienialaisilla kalliohuipuilla. Inventoinnissa pyrittiin käymään systemaattisesti läpi yli 10 m korkuiset vielä rakentamattomat maastot. Myös alempia maastoja tarkasteltiin pistokokein – pienin tai paikoin laajemmin kävelylenkein, rannat kattavammin. Alue on varsin rakennettua. Maastokarttaan (ks. yleiskartta) verrattuna tehdasalue on laajentunut huomattavasti tehtaan etelä-luoteispuolella. Satama on laajentunut etelään karttaan verrattuna.

Alueella voisi periaatteessa sijaita erilaisia (kuten tomtingeja, kummeleita, kaiveruksia rantakallioissa jne.) historiallisen ajan muinaisjäänöksiä. Maastotarkastuksessa ei havaittu ennestään tuntemattomia muinaisjäänöksiä. Muinaisjäänöksiksi kirjattiin nyt jo aiemmin paikallisesti hyvin tunnettuja kohteita, joista jostain syystä ei ole tieto yltänyt vielä Museoviraston ylläpitämään muinaisjäänösrekisteriin. Kohteet on mm. mainittu kaavaselostuksessa (ei kuitenkaan tiiliruukin jäänteitä). Vanhoilta kartoilta, lähinnä pitäjänkartalta ei ollut paikannettavissa mitään arkeologia kiinnostavaa. Mainittakoon, että 1845 kartalle on Herrmansin talon paikka merkitty muinaisjäänössymbolilla. Olisiko lisätty jälkepäin?

Yleiskartta

Muinaisjäänökset

KASKINEN ÅDSKÄR

Mjtunnus:

Rauh.lk: 2

Ajoitus: historiallinen, Krimin sota 1850 I

Laji: varustus

Koordin: N: 6925 513 E: 200 763 Z: 2

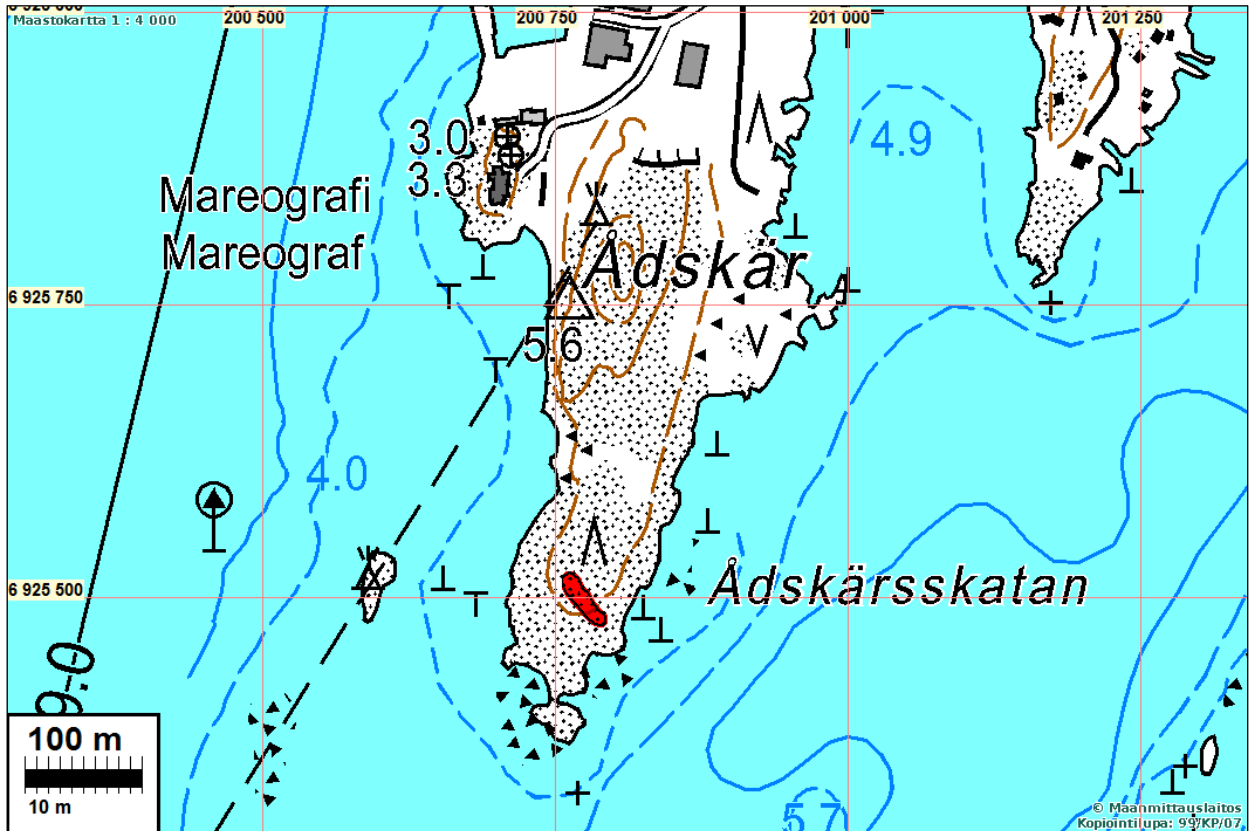
X: 6915 055 Y: 1511 415

P: 6928 418 I: 3200 813

Tutkijat: Jussila & Poutiainen 2011 inventointi

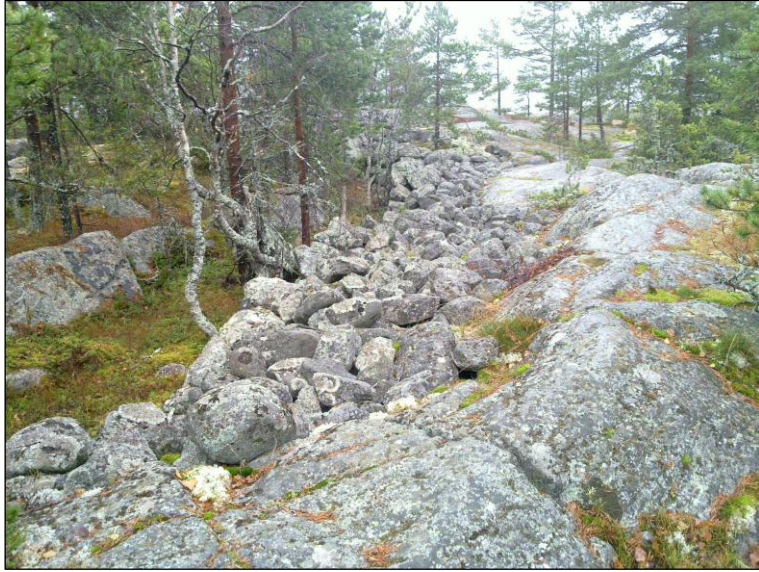
Sijainti: Kaskisten kirkosta 4,8 km etelään Ådskärin niemen eteläkärjessä, kärjestä n. 120 m pohjoiseen.

Huomiot: Kaskisten saaren lounaiskärki on kallioin etelään kapeneva niemi. Niemen kallioisessa kärjessä on lähes niemen itäpuoliskon poikki kulkeva n. 60 m pitkä kivimuu-ri. Kivimuu-ri täyttää polveilevan kallion kolot ja on osin ympäröivien kallioiden ta-salla, osin nousee kallion päälle. Muuri on takaa - pohjoispuolelta - 1.2-1.7 m kor-kea, n. pään kokoisista luonnonkivistä ladottu. Kyseessä on Kriminsodan aikainen rintavarustus Kaskisten sataman väylän suussa.

Varustuksen keskiosaa itään. Kuvassa Hannu Poutiainen

Varustuksen länsipäätä.

KASKINEN HERRMANS KRONOHEMMAN

Mjtunnus:

Rauh.lk: 2

Ajoitus: historiallinen

Laji: asuinpaikka: talotontti

Koordin: N: 6929 189 E: 202 299 Z: 10

X: 6918 855 Y: 1512 604

P: 6932 095 I: 3202 350

Tutkijat: Jussila & Poutiainen 2011 inventointi

Sijainti: Kaskisten kirkosta 1,15 km kaakkoon.

Huomiot: Paikalla on kahden rakennuksen kivijalat ja niiden sisällä kivettyjä kellareita. Tien eteläpuolinen, tieltä 7 m, rakennuksen perusta on kooltaan n. 17 x 7 m. Tien pohjoispuolella, edellisen koillispuolella olevan rakennuksen perusta on kooltaan n. 10 x 10 m.

Paikalla oleva opastaulu kertoo seuraavaa:
Herrmansin kruunutila

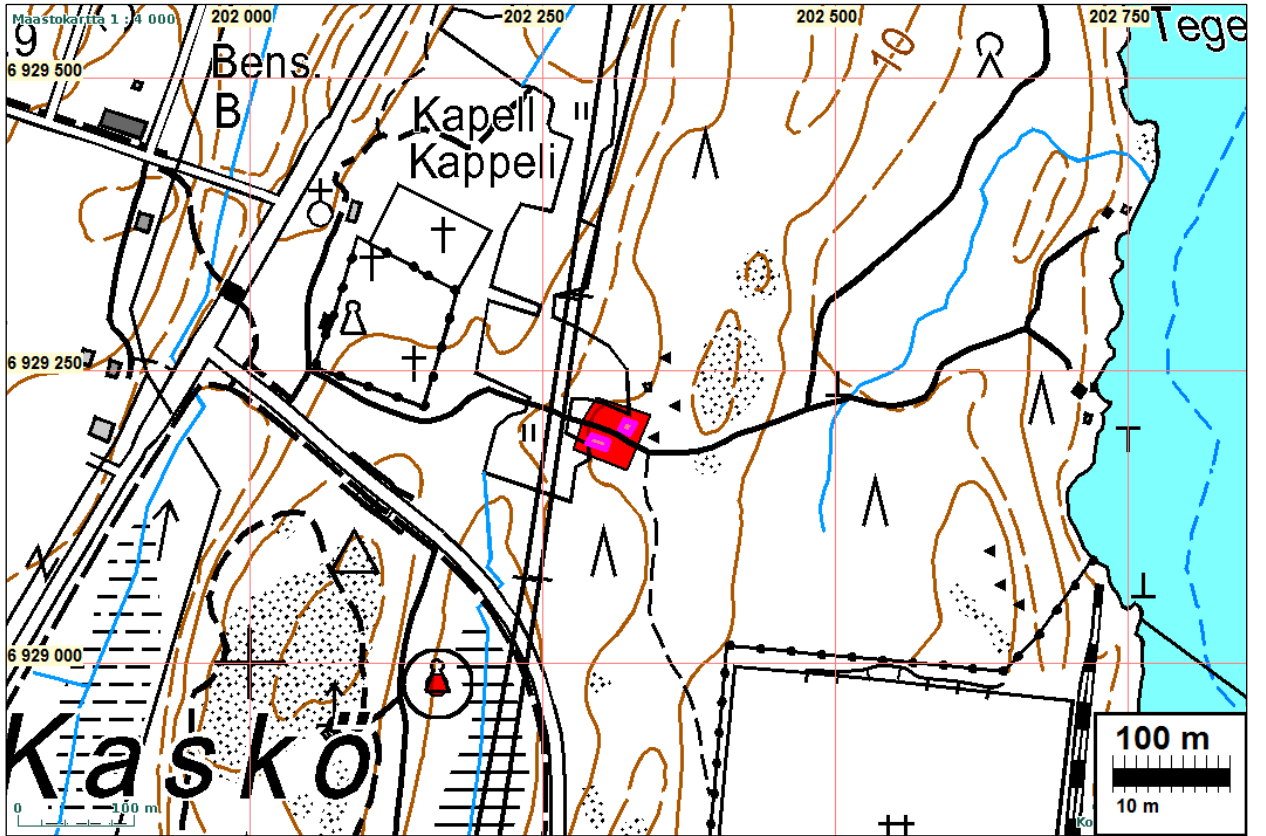
Tähän paikkaan asettuivat Kaskisten ensimmäiset asukkaat, tietojemme mukaan jo 1400-luvulla.

Tilan viimeinen ja tunnetuin haltija oli lääninlampuri Johan David Cneiff (1722-1791). Hän asui täällä kuolemaansa saakka.

Kaskisten kaupunki sai perustamiskirjansa 1785. Uudelle kaupungille annettiin samalla Herrmansin kruunutilan lahjoitusmaana. Tilan rakennukset myytiin huutokaupalla ja siirrettiin pois Cneiffin kuoleman jälkeen.

Alueella on ollut päärakennus, kolme pientä tupaa, viisi aittaa, puuliiteri, kaksi latoa, kaksi navettaa, kaksi tallia, lampola, leipuritupa, kanala, kylpytupa, paja, venevaja (talas), tuulimylly, kalastusaitta, salpietarilato, luhti ja neljän peräkkäisen padon sarja kevätkalastukseen.

Alueen paljastamiseksi tehtiin kaivaukset 1971-1973 sekä 1991-1993. Osa löytömaterialleista on nähtävänä Kaskisten Kotiseutumuseolla.

Tien eteläpuolista rakennuksen perustaa

Tien eteläpuolisen rakennuksen kellari

Opastaulu ja sen takana rakennuksen perusta

Pohjoispuolinen rakennuksen perusta

Kellarin jäännös.

KASKINEN 3 TEGELBRUK

Mjtunnus:

Rauh.lk: 2

Ajoitus: historiallinen

Laji: valmistus: tiiliruukki

Koordin: N: 6929 687 E: 202 717 Z: 3

X: 6919 389 Y: 1512 973

P: 6932 593 I: 3202 768

Tutkijat: Jussila & Poutiainen 2011 inventointi

Huomiot: Paikalla on vanhan tiiliruukin rauniot josta jäljellä kivistä rakennettu n. 10 m pituinen seinä joka tuettu pohjoispuoleltaan maavallilla.

Raunio etelästä

Raunio lännestä

Raunio tien takana, idästä

KASKINEN 4 KNEIFFIN KIVI

Mjtunnus:

Rauh.lk: 2

Ajoitus: historiallinen

Laji: kuva: uurros/hakkaus

Koordin: N: 6928 977 E: 202 152 Z: 5

X: 6918 630 Y: 1512 477

P: 6931 883 I: 3202 203

Tutkijat: Jussila & Poutiainen 2011 inventointi

Sijainti: Kaskisten kirkosta 1,3 km eteläkaakkoon.

Huomiot: Kaskisten yleiskaavaselostus, Airix Oy: "Kneiffin kivi sijaitsee Kotilammen virkistysalueelle johtavan tien itäpuolella. Kiven yhdelle puolelle on kaiverrettu 313 kirjaimia ja numeroita. Kiven kääntöpuolelle on kaiverrettu puumerkki sekä kolme sanaa. Aikaisemmin luultiin, että merkki oli J.D. Cneiffin kiveen kaivertama kirous sen vuoksi, että hän joutui jättämään suurimman osan Herrmansin tilasta, kun Kaskisten kaupunki perustettiin."

Kaskisten www-sivut kertovat kivistä:

Johan David Cneiff (1722-1791) toimi Pohjanmaan lääninlampurina vuosina 1743-1766. Hänelle luovutettiin Herrmansin kruunutila käyttöön vuonna 1743 ja hän asui siinä aina kuolemaansa saakka vuonna 1791.

Perimätieto kertoo, että Johan David Cneiff joutui ilman korvausta luopumaan Herrmansin tilasta kun Kaskisten kaupunki perustettiin. Tästä epäkiitollisuudesta narkästyneenä Cneiff olisi kaivertanut kivilohkareeseen kirouksensa uudelle kaupungille. Sen mukaan Kaskisten kaupunki joutuisi 100 vuotta taistelemaan vaikeuksissa ja täten se ei kehittyisi. Paikkakunnan väestö antoi kirjoitukselle tällaisen merkityksen, koska se ei osannut lukea latinan kielellä kirjoitettua kaiverrusta.

Cneiff ei omistanut Herrmansin tilaa, vaan hän oli vuokrannut sen. Kun Kaskisten kaupunki perustettiin 1785, tila lahjoitettiin kaupungille. Cneiff sai pitää pihatontin asuinrakennuksen ja puoli tynnyrinalaa peltoa humalan viljelyä varten. Hän sai asua tilalla elämänsä loppuun asti ja hänelle maksettiin korvausta maanviljelyksestä.

Tarinan ydin oli, että Cneiff katkeroitui, koska hän joutui keskeyttämään työn, johon hän oli kouluttautunut ja eikä kansa Pohjanmaalla ollut ymmärtänyt häntä. Cneiffin kirous ratkesi vuoden 1860 tienoilla, jolloin saarnaaja Lars Vilhelm Schalin poisti kivistä jäkälän ja sammaleen ja sai esille 313 kirjainta ja numeroa. Kysymyksessä ei ollut kirous vaan Cneiffin oma elämäkerta. Lääninlampuri Cneiff kaiversi oman elämänsä historiansa latinaksi kiveen 1784. Teksti - obiit 1791 - on jonkun toisen

Kartta s. 9

